

ŠTOVANJE SRCA MARIJINA – TEOLOŠKA INTERPRETACIJA U SVJETLU KONCILSKE MARIOLOGIJE

Marija PEHAR

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
m.marijape@gmail.com

Sažetak

U ovom se radu štovanje Bezgrešnog Srca Marijina promišlja unutar dvaju temeljnih marioloških postulata, koje je, vraćajući se novozavjetnoj i otačkoj mariologiji, definirao Drugi vatikanski koncil: svi mariološki sadržaji, a onda i sadržaji marijanskog štovanja, kristološki su utemeljeni i eklezijalno usmjereni.

U prvom se dijelu rada stoga najprije analizira štovanje Srca Isusova i njegovo dogmatско utemeljenje u teologiji utjelovljenja. Riječ je o prihvatanju i štovanju otajstva hipostat-skog sjedinjenja, dakle štovanju Kristove božansko-ljudske ljubavi usmjerene ljudskom otkupljenju. Prati se povijesni razvoj i teološki sadržaj tog štovanja, polazeći od ranih kristoloških koncila do enciklike *Haurietis aquas* Pija XII. Kristološki utemeljena *theologia cordis* postaje zatim uporište i kriterij interpretacije štovanja Bezgrešnog Srca Marijina u drugom dijelu rada. Polazeći od novozavjetnih mjesta i ukaza, prati se povijesni razvoj i teološki sadržaj tog oblika marijanskog štovanja. Konačno, u trećem dijelu rada, vodeći se kristološko-eklezijalnim utemeljenjem koncilске mariologije, prepoznaju se teološki najznačajniji i eklezijalno-soteriološki najrelevantniji elementi tog štovanja. Polazeći od vjerničkog aspekta Srca Marijina i njezine povezanosti sa Sinom, otkriva se duboka povezanost srca Majke i srca Sina, savršeno i potpuno suglasje u zajedničkoj okrenutosti volji nebeskog Oca. Sukladno koncilskoj mariologiji i njezinim naglascima o uzornosti Marije za Crkvu, zaključno se upravo taj element prepoznaje kao glavni teološki sadržaj vjerničkog štovanja i nasljedovanja Srca Marijina. Tako se to štovanje izdvaja i bitno razlikuje od banalnih projekcija ljudske afektivnosti, a usmjerava se vjerničkom slušanju i egzistencijalnom prihvatanju Božje Riječi. Srce Marijino biva prepoznato kao realan simbol Crkve, što u dosljednom provođenju upućuje na dvostruku osjetljivost Crkve: osjetljivost za Božju volju i osjetljivost za potrebe svakog čovjeka.

Ključne riječi: Srce Isusovo, Srce Marijino, koncilska mariologija, marijansko štovanje, Crkva.

Uvod

Sva ozbiljnija teološka promišljanja o Mariji u pravilu se temelje na kristološkim sadržajima i iz njih se izvode. Taj je mariološki postulat iznjedrila rana Crkva, na njemu je ustrajavala klasična srednjovjekovna teologija,¹ a i suvremeni mariološki iskazi (ovdje ponajprije mislimo na koncilsku i poslijekoncilsku mariologiju) ostaju čvrsto na istom kristološkom utemeljenju. Taj, pak, postulat ne vrijedi samo za teološki nauk o Mariji nego bi trebao biti u temelju svih oblika marijanskog štovanja. Kao što nijedna marijanska dogma i nijedan mariološki sadržaj u svojem teološkom utemeljenju i sadržaju nisu primarno marijanski nego kristološki, tako teološko utemeljenje i teološki sadržaj svakog oblika ispravno shvaćenoga i plodonosnoga marijanskog štovanja primarno i u temeljnoj intenciji trebaju biti kristološki. Štujući Mariju, uzvisujemo Krista. Uz tu temeljnu i prvu značajku marijanskog štovanja, Drugi vatikanski koncil, vraćajući se novozavjetnim i otačkim izvorima, ističe i drugu dimenziju, a ta je da to štovanje uz kristološko utemeljenje uvijek treba imati eklezijalno uprisutnjenje i soteriološko usmjerenje. Marija je član Crkve i njezino štovanje obvezuje Crkvu u nasljedovanju uzornosti njezina života, a sve je usmjereno ostvarenju Božjega spasenjskog cilja s čovjekom.

To je prepoznatljivo i u štovanju Bezgrešnog Srca Marijina (*cor immaculatum*), koje kao i svako drugo marijansko štovanje svoje teološko utemeljenje i sadržaj crpi iz sadržaja otajstva Kristova, konkretno iz otajstva i teologije Srca Isusova, a svoje uprisutnjenje, svoje teološko mjesto, pronalazi u milošću posredovanom majčinstvu i neokaljanom zaručništvu Crkve, čiji je realan simbol. U pokušaju teološke interpretacije tog štovanja u svjetlu koncilske mariologije, pokušavamo stoga slijediti upravo naznačen mariološki postulat, od kristološkog utemeljenja do eklezijalnog uprisutnjenja.

1. Teološki sadržaj štovanja Srca Isusova

Najstariji korijeni štovanja Isusovog Srca svoje dogmatsko utemeljenje nalaze u teologiji utjelovljenja, odnosno u kristološkim odlukama ranih koncila, osobito u Efeškom koncilu (431.) i Drugom carigradskom koncilu (553.), prema kojima se Krista u dvjema naravima štuje jednim jedinstvenim štovanjem.²

¹ Tako je primjerice Toma Akvinski u svojoj *Teološkoj sumi* (III. q., 27. prol.) govorio da su sva marijanska otajstva uključena u jedinstveno otajstvo Krista. Usp. <http://www.corpusthohomisticum.org/iopera.html> (15. II. 2018).

² Usp. Heinrich DENZINGER – Peter HÜNERMANN, *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*, Đakovo, 2002., 259, 431 (dalje DH).

Utoliko se može reći da štovanje Srca Isusova kao tjelesnog simbola Kristove ljudskosti svoje neposredno utemeljenje ima u prihvatanju i štovanju otajstva hipostatskog sjedinjenja, dakle štovanju Kristove božansko-ljudske ljubavi usmjerene ljudskom otkupljenju.³ Ta se ljubav najsnažnije izražava upravo slikom srca. Kristovo ljudsko srce izraz je njegova svekolikog života, koji se iskazao kao božansko-ljudska ljubav. Može se reći da je u tom srcu pokazana objedinjena Isusova božansko-ljudska ljubav prema njegovu Ocu i njegova otkupiteljska ljubav prema čovjeku, dakle da je njegovo srce samo središte njegove božansko-ljudske osobnosti. Ne iznenađuje u tom smislu višestruko teološko inzistiranje kako je štovanje Srca Isusova ne samo jedna u nizu kršćanskih pobožnosti nego je usmjereno na štovanje najdubljeg otajstva kršćanske vjere.⁴

U tom su smislu već crkveni oci govorili o značenju Isusova probodanog boka i tumačili ga u svjetlu krštenja i euharistije.⁵ Tako je u patrističko vrijeme pobožnost prema Isusovu probodenu boku označavala središnju biblijsku stvarnost, otajstvo Kristove muke i smrti kao izričaja ljubavi, te je zapravo bila istinska uskrsna pobožnost koja se temeljila na kontemplaciji otvorenog Isusova boka (usp. Iv 19,34) kao simbola njegove otkupiteljske žrtve i ljubavi. Tako se povezivala kristologija (osobito pod soteriološkim vidom) s pneumatologijom: voda života, koja izvire iz Kristova otvorenog boka je Duh Sveti (usp. Iv 7,37-39) kao životno vrelo Crkve.⁶ Život Crkve zaručnice sastojao se prema takvom shvaćanju u okrenutosti ljubavi Krista zaručnika, pokazanoj u njegovu otvorenom boku, a u isto vrijeme njegov je otvoreni bok predstavljao otvorena vrata ulaska u unutartrajstveni život samog Boga. Taj se, pak, ulazak događa pročišćenjem u vodi (sakrament krsta) i otkupljenjem u krvi (sakrament euharistije).

³ Usp. Leo SCHEFFCZYK, Herz Jesu, Herz-Jesu-Verehrung, u: *Lexikon für Theologie und Kirche*, V, Freiburg, 2009., 51–54, ovdje 53.

⁴ Tu se prije svega misli na Huga Rahnera i Karla Rahnera. Usp. Hugo RAHNER, Eucharistic fraternalitas, u: Johann Baptist METZ (ur.), *Gott in Welt*, Festgabe für Karl Rahner, II, Freiburg – Basel – Wien, 1964., 895–899, kao i Hugo RAHNER, *Symbole der Kirche. Die Ekklesiologie der Väter*, Salzburg, 1964., osobito 177–235; Karl RAHNER, Siehe dieses Herz. Prolegomena zu einer Theologie der Herz-Jesu-Verehrung, u: *Schriften zur Theologie*, III, 379–390; Einige Thesen zur Herz-Jesu-Verehrung, u: *Schriften zur Theologie*, III, 391–415; ali i Der theologische Sinn der Verehrung des Herzens Jesu, u: *Schriften zur Theologie*, VII, 481–490; Annice CALLAHAN, *Karl Rahners Spirituality of the Pierced Heart. A Reinterpretation of Devotion to the Sacred Heart*, Lanham – New York – London, 1985.; Joseph RATZINGER, *Gledati Probodenoga. Pokušaji duhovne kristologije*, Split, 2008. (na nje-mačkom: *Schauen auf den Durchbohrten*, Einsiedeln, 1984.).

⁵ Usp. Walter KASPER, *Milosrđe. Temeljni pojam evanđelja – ključ kršćanskoga života*, Zagreb, 2015., 148–155.

⁶ Usp. Joseph RATZINGER, *Gledati Probodenoga*, 50–51, pozivajući se na Huga Rahnera.

Srednji vijek će razvojem pasionske pobožnosti i usmjeravanjem interesa prema njoj napraviti svojevrsan odmak od kontempliranja toga temeljnog događaja spasenja te se usmjeriti više subjektivnom proživljavanju Isusove muke i empatiji s njegovom otkupiteljskom boli. U takvom će ozračju i pobožnost Presvetom Srcu sve više biti obilježavana afektivnošću i subjektivnom emocionalnošću, dodatno pojačanima i tadašnjim tumačenjima *Pjesme nad pjesmama* i njezinim interpretiranjem u smislu Kristove ljubavi prema Crkvi. Riječi zaručnika upućene zaručnici u *Pjesmi nad pjesmama* tumačene su kao riječi Krista upućene Crkvi, a Kristov je probodeni bok oslikavao njegovu ranjenost ljubavlju kojom je obilježen njegov odnos prema Crkvi. Osobito se prelaskom iz srednjeg u novi vijek događa izrazit prijelaz od duhovnosti usredotočene na središnje otajstvo otkupljenja prema pobožnosti Presvetog Srca Isusova, koja se razvijala kao razmatranje Kristove patnje podnesene zbog ljudskih grijeha i bila usmjerena na djela čašćenja Isusova trpljenja i zadovoljštine za te grijeha. Razvijana u smislu naglašavanja Božje nježnosti i smilovanja nad grešnom ljudskom naravi i grešnim ljudskim činima, pobožnost Srcu Isusovu smjerala je ublažavanju jansenističkog učenja o strogosti božanske pravde i predestinaciji čovjeka. Pritom se vjernički pogled okretao sve više Isusovoj ljudskoj fizičkoj i duševnoj boli, zanemarujući srce kao simbol i središte sveukupne Kristove osobnosti.⁷

Početak XX. stoljeća, osobito s razvojem biblijskoga liturgijskog pokreta, javljala se veća potreba pročišćenja kršćanske duhovnosti i pobožnosti u smjeru većeg oslanjanja kršćanskog života na Božju riječ, sakramente i ispravan teološki nauk, te je u tada došlo do naglog opadanja pobožnosti Srcu Isusovu. U tom je kontekstu teološki osobito zanimljiva enciklika *Haurietis aquas* Pija XII. iz 1956. godine, kojom taj papa ponovno vraća pozornost na pobožnost Presvetom Srcu i nastoji opravdati i teološki promisliti njezin smisao.⁸ On navodi dva razloga pridavanja božanskog štovanja Srcu Otkupitelja: 1. Srce Isusovo je hipostatski sjedinjeno s božanskom osobom Riječi, zbog čega mu treba iskazivati štovanje kojim se štuje samu osobu Božjeg Sina, i 2. božansko Spasiteljevo Srce naravni je znak ili simbol njegove beskrajne ljubavi prema ljudskom rodu.⁹ »Srce utjelovljene Riječi« smatra se »pokazateljem i simbolom

⁷ To će pokušati ispraviti papa Pio VI., koji 1794. godine u konstituciji *Auctorem fidei* daje ispravno pojašnjenje te pobožnosti te ističe da nije riječ o štovanju Srca Isusova »odvojeno ili zasebno od boštva«, nego o klanjanju »srcu osobe Riječi, s kojom je boštvo neodvojivo sjedinjeno«, dakle o simbolu Božje ljubavi. Usp. DH, 2662–2663.

⁸ Usp. *Isto*, 3922–3926.

⁹ Usp. *Isto*, 3922.

[...] njegove božanske ljubavi, koju nam priopćuje s Ocem i Duhom Svetim, koja nam se ipak samo u njemu, kao u Riječi koja je postala tijelom, očituje preko prolaznog i slabog ljudskog tijela¹⁰. Tako Pio XII., svraćajući pozornost na Isusovo Srce kao inkarnacijsku stvarnost, u njemu ipak vidi sažimanje cjelovitog otajstva našeg spasenja.

Osim tog teološkog sadržaja, nije naravno nevažno, kako je to dobro primijetio Joseph Ratzinger, da se, pozivajući se na Božje utjelovljenje i njegovu ljubav očitovanu u tijelu, enciklika postavlja kao svojevrsna »apologija srca, osjetilâ i osjećaja« u kršćanskom životu i duhovnosti, nasuprot suvremenim pokušajima ograničavanja na spoznaju i čistu misao. Ona pobožnosti kao ljudskom odnosu prema Bogu, srčanosti, osjećajima i emocijama priznaje neizostavno mjesto. U tom smislu pobožnost koja ističe srce zapravo ističe istinitost Božjeg utjelovljenja i zbiljnost njegova trpljenja za naše spasenje. Božje utjelovljenje otkriva čudesnost i veličinu Božje trojstvene ljubavi kojoj ni ljudska tjelesnost nije zapreka otvaranju istinskog zajedništva Boga s čovjekom. U približavanju tom otajstvu Božje ljubavi čovjek se, prema Ratzingerovim riječima, penje upravo ljestvama tijela i osjetila, kako bi pronašao put na koji ga vjera poziva.¹¹ Kako se poziv vjere u konačnici očituje kao poziv za ulazak čovjeka u potpuno zajedništvo trojstvenoga božanskog života kao života ljubavi, tako se i istinska duhovnost, koja stoji u temelju pobožnosti Presvetom Srcu Isusovu, sastoji upravo u tomu da se Kristovi vjernici zajedno s cijelom Crkvom klanjaju tom »znaku i isto tako tragu Božje ljubavi«,¹² koja je naše spasenje. Štovanje Srca Isusova implicira, dakle, sve bitne elemente trinitarne, inkarnacijske, pneumatološke, soteriološke, eklezijalno-sakramentalne i eshatološke vjere i sve ih povezuje u osobi utjelovljene Riječi.¹³

To povezivanje štovanja u Kristu utjelovljene božanske ljubavi s fenomenom ljudskog srca nalazi svoje utemeljenje u simboličkoj snazi srca, koje se i ovdje shvaća i prepoznaje ne samo kao središte osjećajnosti i ljubavi nego kao personalno središte čovjeka, u kojem se sabiru sve njegove sposobnosti i iz kojeg izlaze kao njegova duhovna snaga, odnosno kao »mjesto najviše kon-

¹⁰ *Isto*, 3924.

¹¹ Ratzinger naglašava važnost srca i osjećaja u ljudskom odnosu prema Bogu, jer je riječ o ljudskom odgovoru ljubavi na ljubav kojom je Bog nas prvi ljubio. On primjećuje da je u vremenu nakon Koncila u Crkvi bio primjetan određen prezir emocionalnog u pobožnosti, a prema njegovu mišljenju, to preziranje *pathosa* vodilo je njegovoj patologizaciji, umjesto potrebnoj integraciji u cjelinu ljudske egzistencije i odnosa s Bogom. Usp. Joseph RATZINGER, *Gledati Probodenoga*, 57, 62.

¹² *DH*, 3925.

¹³ Usp. Leo SCHEFFCZYK, *Herz Jesu, Herz-Jesu-Verehrung*, 53.

centracije ljudske unutarnjosti i istodobno najintenzivnija točka sjedinjenja božanske i ljudske ljubavi¹⁴. Takvo je shvaćanje srca u skladu i s razumijevanjem *Katekizma Katoličke Crkve*, koji navodeći duhovnu predaju Crkve, srce shvaća u biblijskom smislu kao dubinu bića u kojoj se neka osoba odlučuje za ili protiv Boga.¹⁵ Riječ je o središtu koje u svojoj unutarnjoj skrovitosti i koncentriranosti označava cjelokupnu osobu te u tom smislu o onoj unutarnjoj stvarnosti na koju gleda Bog kad prosuđuje čovjeka, za razliku od čovjeka koji drugog čovjeka prosuđuje po izvanjskosti (usp. 1 Sam 16,7). Na takvom simboličnom ali cjelovitijem shvaćanju srca izgrađena *theologia cordis*, za razliku od suvremenog shvaćanja reducirane simbolike srca usmjerene uskogrudnim asocijacijama na površnu i nerijetko banalnu sentimentalnost, stoji u temelju sustavno-teološkog obrazloženja štovanja Presvetog Srca Isusova.

Na istoj se teologiji srca temelji onda i štovanje Bezgrešnog Srca Marijina, koje se nikako ne može odvojiti od štovanja Srca Isusova, ali koje se također mora i razlikovati od tog štovanja. Kod štovanja Isusova srca riječ je o srcu čovjeka sjedinjena s vječnim božanskim Logosom/Riječi, dok je kod Marije riječ ipak samo o ljudskom srcu, istina, oblikovanom osobitom Božjom milošću.¹⁶

2. Teološki sadržaj štovanja Srca Marijina

Na tragu općeljudskog shvaćanja srca kao najintimnijeg izvorišta i temelja osjećanja i djelovanja u ljudskoj osobnosti, a osobito na tragu biblijskoga shvaćanja srca kao odlučujućeg središta čovjeka u kojemu se događa intimni susret s Bogom, već je rana Crkva iznimno cijenila i Mariju, majku Isusovu, za koju Novi zavjet svjedoči da je sve događaje vezane uz Isusa »pohranjivala u svom srcu i o njima promišljala« (usp. Lk 2,19,51). Marijinu vjeru, na kojoj je rana Crkva primarno temeljila Marijin značaj, vezalo se uz srce kao najdublje određene njezine osobnosti u kojemu se odvija intimni susret s Bogom i opredjeljenje za njega. Ta je duboko intimna Marijina vjera, označena kao vjera srca, bila preduvjet i njezina bogomajčinstva, prema Augustinovim riječima da je ona blaženija što je Spasitelja začela vjerom, nego tijelom, odnosno da joj ništa ne

¹⁴ Isto, 53.

¹⁵ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (ur.), *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., 368.

¹⁶ Tako primjerice Alois Grillmeier sveukupan hod Boga prema čovjeku i hod čovjeka prema Bogu, dakle sveukupnu povijest spasenja, sagledava kao put od Božjeg srca preko Srca Kristova i Srca Marijina do srca svakog čovjeka, koje opet ljubavlju uzvraća ljubav Bogu. Usp. Alois GRILLMEIER, *Theologia cordis, Das Herz in Glaube und Frömmigkeit*, u: *Geist und Leben*, 21 (1948.) 5, 332–351.

bi koristilo što ga je začela tijelom da ga nije začela i srcem.¹⁷ Tako je u vjeri i prihvaćanju koji su izlazili iz Marijina srca postpatristička teologija gledala i početak spasenja svijeta. Štoviše, govorilo se o dvama oltarima koji su na Golgoti povezani prinosom iste žrtve, o oltaru Isusova tijela i oltaru Marijina srca.¹⁸

Marijino se srce tako u potpunosti povezuje s Isusom i njegovim srcem, odnosno s njegovim spasenjskim djelovanjem, osobito s vrhuncem njegova spasiteljskog čina, iskazanim trpljenjem i smrću na križu (usp. Šimunovo pro-roštvo u Lk 2,35). Primarno, dakle, polazište teološkog promišljanja Srca Marijina bili su svetopisamski tekstovi, prije svega Lk 2,19.51 i Lk 2,35, ali također i Mt 11,29, gdje se govori o krotkosti i poniznosti Isusova srca koje je Marija najvjernije nasljedovala i uza nj prijanjala. Osim tih tekstova, za kasnije štovanje Srca Marijina uporište su pružali i novozavjetni tekstovi koji odražavaju nagučće Marijina srca srcu njezina Sina, odnosno ukazuju na ljubav prema Bogu, Kristu i ljudima. To su primjerice njezin »Fiat« (usp. Lk 1,18), »Magnificat« (usp. Lk 1,46-55) te kratke ali sadržajne riječi umirućeg Isusa upućene majci s križa (usp. Iv 19,26).¹⁹

Izraženije štovanje Srca Marijina počinje se razvijati iz štovanja Srca Isusova u srednjem vijeku. Teološki se o Srcu Marijinu naglašeniije počelo govoriti od vremena poznatoga marijanskog štovatelja Eadmera, a taj je interes podupirala i benediktinska samostanska mistika XII. i XIII. stoljeća, osobito ženska (redovnice Gertrud iz Helfte, Mechtild iz Hackeborna, Brigita Švedska).²⁰ Franjevci i dominikanci (Albert Veliki, Bonaventura), kao teolozi i propovjednici, također su bili zaslužni za širenje tog štovanja.

¹⁷ De sancta virginitate, 3 (PL 40,398): »Beatior ergo Maria percipiendo fidem Christi quam concipiendo carnem Christi« i na istom mjestu: »Sic et materna propinquitas nihil Mariae profuisset, nisi felicius Christum corde quam carne gestasset«. Navedeno prema: Aurelius AUGUSTINUS, *Opera omnia* (editio latina): http://www.augustinus.it/latino/santa_verginita/santa_verginita_libro.htm (15. II. 2018.).

¹⁸ Tako je primjerice govorio Arnold von Bonneval, koji je prijateljvao sa sv. Bernardom (spominje ga i papa Ivan Pavao II. u svojim marijanskim katehezama). U pozadini govora o dvama oltarima stoji starozavjetni govor o žrtveniku za prinošenje žrtvenih životinja (usp. Izl 27,1) i žrtveniku za paljenje tamjana (usp. Iz 30,1). Usp. Manfred HAUKE, Die Weihe der Welt an die Gottesmutter Maria, u: *Sedes Sapientiae. Mariologisches Jahrbuch*, 14 (2010.) 2, 117–168, ovdje 126–127, 135.

¹⁹ Osim tih poveznica, štovanje Srca Marijina izvodilo se iz patrističkih i srednjovjekovnih komentara *Pjesme nad pjesmama*, koji su tumačeni u smislu povezanosti ljubavi Krista i Marije (primjerice Pj 4,9; 5,2; 8,6). Usp. Johannes STÖHR, Herz Mariä, III, Dogmatik, u: Remigius BÄUMER – Leo SCHEFFCZYK (ur.), *Marienlexikon*, III, St. Ottilien, 1991., 167–169.

²⁰ Usp. Karl WITTKEMPER, Marienverehrung und Herz-Jesu-Frömmigkeit, u: Heinrich PETRI (ur.), *Christsein und marianische Spiritualität. Mariologische Studien*, VI, Regensburg, 1984., 177–203, ovdje 188.

Predmet pučkog štovanja u samom početku bilo je tjelesno Srce Marijino, ali se s vremenom, sukladno štovanju Srca Isusova, teološki sve više nazrijevalo da to štovanje ne može biti usmjereno samo na tjelesno srce i na njegovo preneseno simboličko značenje nego u značenju biblijske objave na shvaćanje srca kao središta cjelovite ljudske osobnosti, razuma i volje, duha i osjećaja, dakle na srce kao nositelja unutarnjeg odnosa osobe s Bogom. U tom se smislu može reći da se i štovanje Marijina srca sve više usmjeravalo na ono što je temeljno izvorište i nositelj Marijina života, svetosti i savršene ljubavi prema Bogu i ljudima, konkretno očitovane kroz njezinu majčinsku nježnost i zaručničko predanje,²¹ dakle bilo je izričaj štovanja njezine cjelovite osobnosti promatrane u njezinu odnosu i usmjerenju prema Bogu.

Nov poticaj širenju te pobožnosti dao je francuski svećenik Johannes Eudes (1601. – 1680.), koji je u temelje duhovnosti svoje novoosnovane svećeničke kongregacije stavio upravo štovanje Srca Isusova i Marijina (»Per Mariam ad Jesum, per Cor Mariae ad Cor Jesu«).²² Štovanje Srca Marijina, usko povezano sa štovanjem Srca Isusova, u kasnijim su stoljećima poticali i širili osobito isusovci.²³ Službeno odobrenje liturgijskog štovanja Bezgrešnog Srca Marijina odobrila je Kongregacija za obrede za vrijeme pape Pija VII. 1805. godine, a 1851. godine dobilo je štovanje Srca Marijina puno i konačno odobrenje. Poruke iz Fatime (1917) snažno su poticale štovanje i posvetu Bezgrešnom Srcu Marijinu.²⁴ Godine 1944. svetkovina Bezgrešnog Srca Marijina (Immaculati Cordis BMV) s novim je formularom uvedena kao obvezatna za cijelu Crkvu.

U Dekretu Kongregacije za obrede od 4. svibnja 1944. godine objašnjen je i sadržaj štovanja Srca Marijina: »Pod slikom Srca Crkva štuje prije svega jedinstvenu Marijinu svetost, njezinu predanu ljubav prema Bogu i njegovu Sinu Isusu Kristu, kao i njezinu majčinsku zauzetost oko spasenja čovječan-

²¹ Usp. Franz DANDER, *Das Herz der Jungfrau-Mutter, Zur Begründung der Verehrung des Unbefleckten Herzens*, Freiburg, 1944., 26.

²² On je prvi za tu kongregaciju uveo i blagdan Srca Marijina (1648.), koji je 1668. godine od Kongregacije za obrede nakratko bio i odobren, ali zbog nedostatnoga teološkog obrazloženja ubrzo i opozvan.

²³ Čini se da je njihova zasluga najviše u tome da je nakon proglašenja dogme o Bezgrešnom začecu (1854.), izraz »Bezgrešno Srce Marijino« (*cor immaculatum*) postao općeprihvaćen i raširen, iako ima spomena da je već od XII. stoljeća Srcu Marijinu bio pridavan atribut »neokaljano«. Usp. Manfred HAUKE, *Die Weihe der Welt an die Gottesmutter Maria*, 127.

²⁴ Papa Pio XII. posvetio je 1941. godine Katoličku crkvu i cijelo čovječanstvo Bezgrešnom Srcu Marijinu, a istu je posvetu obnovio i u jeku rata i 1942. godine povodom obljetnice fatimskih ukazanja. Pavao VI. obnovio je tu posvetu u bazilici Santa Maria Maggiore za vrijeme Drugoga vatikanskog koncila 21. studenoga 1964. godine, a Ivan Pavao II. učinio je to isto 13. svibnja 1982. godine. Usp. Karl WITTKEMPER, *Marienverehrung und Herz-Jesu-Frömmigkeit*, 190.

stva otkupljena božanskom krvlju.«²⁵ Iz tog se kratkog teksta jasno razabire da Crkva, gledajući na teološki sadržaj toga konkretnog marijanskog štovanja, na prvo mjesto stavlja Marijinu svetost izraženu kroz njezinu ljubav i predanje Bogu, dakle onu dimenziju koju možemo nazvati djevičanskom dimenzijom Marijine vjere kao oznakom njezina radikalnog povjerenja i predanja Bogu.²⁶ Tek na drugom mjestu i proizlazeći iz ovog prvog, dolazi Marijina majčinska zauzetost oko ljudskog spasenja, dakle njezina posrednička i zagovornička uloga za ljude. Pritom se jasno ističe da je riječ o čovječanstvu već otkupljenom božanskom krvlju, čime se implicira da Marijino posredništvo stoji unutar jedinstvenog Kristova posredništva.

Isti je dvostruki naglasak primjetan i u enciklici *Haurietis aquas* iz 1956. godine, gdje se štovanje Srca Marijina izvodi iz najtješnje povezanosti ljubavi i boli Majke s ljubavlju i trpljenjem Isusa Krista, po kojima je ljudima posredovano spasenje.²⁷ Pritom se ukazuje da se tu povezanost ne smije shvaćati samo kao osobnu Marijinu povezanost s Kristom, nego i kao pralik intimne povezanosti Crkve s Kristom, čime se uz dimenziju zagovora ponovno upućuje i na dimenziju vjerničkog nasljedovanja Marijina srca. Tako se, ne samo vremenski nego i sadržajno, značajno približavamo koncilskoj mariologiji.

3. Koncilna mariologija i štovanje Bezgrešnog Srca Marijina

U osmom poglavlju Dogmatske konstitucije o Crkvi, koje govori o Mariji, na prvi pogled se čini da nema značajnijega izravnog govora o Marijinu Srcu. Ipak, detaljnijim iščitavanjem mogu se zapaziti važni teološki iskazi povezani s tim sadržajem. Tako, na samom početku govora o Mariji ističe se Marijina duboka i intimna vjera kojom je najdubljim središtem ljudske osobnosti, dakle srcem, primila Božju riječ i tako zadobila dostojanstvo i čast biti Majka i Božja i Otkupiteljeva, majka onog koji je sami život: »Djevica se Marija, koja je po anđelovu navještenju srcem i tijelom primila Božju riječ i donijela svijetu život, priznaje i časti kao prava Božja i Otkupiteljeva Majka.«²⁸ Ista će ta duboka

²⁵ Kongregacija za obrede (4. V. 1944.) Te je riječi ponovio i dopunio papa Ivan Pavao II. u svojem govoru 22. rujna 1986. godine: »Posveta Srcu Marijinu izražava našu pozornost pred majčinskom supatnjom s Isusom i njezinom duhovnom djecom, koju je prihvatila pod križem.«

²⁶ Tu pod djevičanstvom mislimo ne samo na tjelesni integritet, nego na potpuno predanje Bogu i potpuno oslanjanje na Boga cjelovite ljudske osobnosti.

²⁷ Usp. DH, 3926.

²⁸ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), br. 53, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje LG). Na latinskom izvorniku: »Virgo

Marijina vjera, prihvaćena čistim i punim srcem, biti istaknuta i malo kasnije, gdje se govori o Marijinu posvećenju djelu otkupljenja i uključenosti u nj: »Pri-stajući uz božansku riječ, postala (je) Isusovom majkom; nikakvim grijehom spriječena, svim je srcem²⁹ prihvatila Božju spasenjsku volju te se kao službenica posvetila osobi i djelu svojega Sina služeći pod njim i s njime po milosti svemogućega Boga otajstvu otkupljenja« (LG 56). Koncil naglašava vjernički aspekt Marijina srca i to osobito služenje kao istaknutu dimenziju njezine vjere. Veličina je njezina srca u hodu »hodočasničkim putem vjere« (LG 58) sve do križa, na kojemu se to majčinsko srce sve više, do potpuna suglasja, suoblikovalo srcu božanskog Sina.

Motreći vjernički odnos Marije prema božanskoj i spasiteljskoj ulozi njezina Sina, primjećuje se oblikovanje njezina srca po uzoru na Srce sina i u tom se suobličenju krije i Marijina uzornost za sve vjernike. No, ovdje želimo u očiti i još jednu dimenziju povezanosti između tih dvaju srdaca. Motreći, naime, naravno ljudsko Isusovo srce kao središte njegove osobnosti, a prema riječima Koncila: »Radio je ljudskim rukama, razmišljao ljudskim umom, odlučivao ljudskom voljom, ljubio ljudskim srcem. Rođen od Marije Djevice, postao je uistinu jedan od nas, u svemu nama sličan osim u grijehu«³⁰, usudimo se reći kako koncilski tekst implicitno zaključuje i podrazumijeva da je Isusovo srce bilo formirano utjecajem Marijina srca, kao što je svako dijete formirano naravnim utjecajem majke. Na temelju naravnog reda smijemo zaključiti da mu je upravo Marija kao majka, ne samo darovala (posredovala) tjelesno srce, nego kao majka životom svjedočila i prenosila stav svojeg srca, stav svoje osobnosti, svoju vlastitu vjeru, ljubav i predanje Bogu, ali i ljubav i sućut prema ljudima, osobito siromašnima i potrebnima, te ga u toj vjeri odgajala i tako istim nutarnjim sadržajem oblikovala njegovo srce.

U tom kontekstu smijemo i uzornost Marijina srca za vjernike, kao braću i sestre njezina sina, promatrati kao sastavni dio njezine sveukupne majčinske uloge. Ta uloga počinje kao majčinska uloga u životu njezina jedinorođenca, ali se kasnije izričitim zahtjevom samog sina s križa (usp. Iv 19,26-27) prenosi kao skrb majčinskog srca i na sve koji vjerom pripadaju njezinu sinu. Marija je, dakle, po zahtjevu samog sina, pozvana svim članovima njegove zajednice prenositi isto svjedočanstvo vjere i predanja svojeg srca, koje je prenosila i na

enim Maria, quae Angelo nuntiante Verbum Dei corde et corpore suscepit et Vitam mundo protulit, ut vera Mater Dei ac Redemptoris agnoscitur et honoratur.«

²⁹ Izvorno: »Pleno corde«.

³⁰ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 22, u: *Dokumenti*.

svoje dijete, te na taj način formirati srca njegove braće onako kako je formirala i srce svojeg sina. U toj je uzornosti i poticaju na nasljedovanje Isusa Krista upravo njezina najveća spasonosna zadaća za vjernike, odnosno zadaća njezina majčinskog srca. Koncil će izričito naglasiti kako ta Marijina majčinska uloga, koja se očituje kao skrb za braću i sestre njezina sina, »neprekidno traje, od časa pristanka što ga je pri navještenju odano dala i koji je pod križem nepokolebljivo održala, pa sve do trajne savršenosti sviju izabranih. Na nebo uznesena, ona naime nije napustila tu svoju spasonosnu zadaću, nego nam svojim mnogostrukim zagovorom i dalje nastavlja pribavljati darove vječnoga spasenja« (LG 62).

Iz istog je suodnosa izuzetno važno naglasiti da je istaknuti naravni odnos majke i sina uvijek stajao u zajedničkom služenju volji nebeskoga Oca. Tako se već na svadbi u Kani Galilejskoj očituje da prvo uporište Isusova Srca nije konkretna želja, volja ili zamisao njegove majke (pa i sasvim dobra i potpuno opravdana ljudska želja, volja ili zamisao), nego volja njegova Oca. »Ženo, što ja imam s tobom?« (usp. Iv 2,4-5). Pokazuje se jasnim, da je prvi uzor prema kojemu Isus oblikuje svoje srce ipak volja Očeva. I sama je Marija vrlo rano i bolno morala naučiti da pravi dom njezina sina nije njezina nazaretska kuća, nego »kuća njegova Oca«³¹, niti je njegov primarni životni prostor njezino majčinsko krilo, nego krilo njegova nebeskog Oca³² i jedinstveno zajedništvo Presvetoga Trojstva. Tako se upravo teocentričnost i primarna životna usmjerenost prema Božjoj volji kao središtu i cilju života pokazuje kao temeljna i najvažnija osobina i Isusova i Marijina srca. Tu teocentričnost srca Marija s jedne strane naravnim majčinstvom prenosi svojem sinu (»fiat« kojim prihvaća Božju volju kao odraz njezina cjelovita životnog stava prema Bogu), a s druge strane ona sama uči i preuzima iz sinovljeva božanskog odnosa s njegovim Ocem (sinovljevi »fiat« kojim prihvaća utjelovljenje i cjelovitu volju Očevu), oblikujući svoje srce prema Srcu svojega božanskog sina već oblikovana voljom Očevom. Ljubav, povjerenje i poslušnost volji Očevoj postaje tako izvorište najdublje međusobne povezanosti srca majke i sina.³³ Ne uvažavajući dovoljno tu teocen-

³¹ Usp. Lk 2,48-50: »Kad ga ugledaše, zapanjiše se, a majka mu njegova reče: 'Sinko, zašto si nam to učinio? Gle, otac tvoj i ja žalosni smo te tražili.' A on im reče: 'Zašto ste me tražili? Niste li znali da mi je biti u onome što je Oca mojega?' Oni ne razumješe riječi koju im reče.«

³² Usp. Iv 1,1: »U početku bijaše Riječ i Riječ bijaše u Boga, i Riječ bijaše Bog.«; Iv 1,18: »Boga nitko nikada ne vidje, Jedinorođenac – Bog – koji je u krilu Očevu, on ga obznani.«

³³ Zanimljivo je ovdje napomenuti da je hrvatski blaženik kardinal Alojzije Stepinac, tumačeći litanije Srca Isusova, istaknuo upravo taj suodnos Srca Isusova i Srca njegove majke. Iz najtješnjeg odnosa Srca Isusova i Srca njegove djevičanske majke, primio je Isus, prema kardinalovim riječima, osjetljivost za siromašne i grešnike, osjetljivost za ljudsku tjelesnu bijedu, kao i žurnost da liječi čudesnim ozdravljenjima. Srce, pak, Dje-

trichnost Srca Isusova i Srca Marijina, vjerničko štovanje dolazi u opasnost da se pretvori samo u projekciju afektivnosti ljudskog srca, bez stvarne vjerničke snage koja se treba očitovati u tomu da se riječ Božja sluša i vrši i da se po njoj oblikuje vlastito srce.³⁴

Koncilskim je ocima, očito, bilo veoma stalo upravo do prenošenja sadržaja cjelovite Marijine vjerničke osobnosti na osobnost svakog člana Crkve. Ne začuđuje stoga da će odmah nakon isticanja Marijina majčinstva kao povezanosti sa Sinom, istaknuti »najprisniju povezanost Blažene Djevice s Crkvom«, a ta se povezanost sastoji ne samo u majčinskoj skrbi nego i u uzornosti Marije za Crkvu »u redu vjere, ljubavi i savršenoga jedinstva s Kristom« (LG 63). To je ona dimenzija koja Mariju što se tiče vjere stavlja kao pralik Crkvi, svakom vjerniku, te bi se vjerničko štovanje Marijina srca (njezine ljubavi i vjernosti) trebalo iskazivati upravo kao nasljedovanje djevičanski cjelovite vjere, nade i ljubavi te majčinskog rađanja Božje djece na nov i besmrtni život (usp. LG 64). Štoviše, s pravom se može reći da je slika »Bezgrešnog Srca« upravo najizravniji ukaz na djevičansku i majčinsku Crkvu. U LG 65 čitamo da je Crkva u preblašenoj Djevici »već prispjela savršenstvu u kojem je bez ljage i nabora (usp. Ef 5,27)«. Stoga je realan simbol Crkve Srce Marijino i to kao tjelesno srce, ali i kao izraz produhovljene ljubavi Crkve prema Bogu i ljudima, ljubavi koja je djevičanska i majčinska istodobno.

Odatle se onda i sveukupnost marijanskog otajstva može promatrati pod vidom srca i njegova značenja za Crkvu. A u tom se kontekstu i vjerničko štovanje Marijina Srca treba gledati kao trajno približavanje nasljedovanju cjelovita osjećaja Marijina srca i njezine zauzete vjere, vjere koja je sva u potpunoj službi otajstva njezina sina i njegova služenja spasiteljskom naumu Oca. Iz naznačenih se mjesta koncilske mariologije dade izvući zaključak kako Koncil u sveobuhvatnom marijanskom štovanju, čiji je izraz i štovanje Marijina Srca, prednost daje vjerničkom nasljedovanju njezina srca, njegove ljubavi i cjelovitog predanja Bogu koje proizlazi iz povjerenja u Božju riječ.³⁵ Nekako je isto-

vice Majke bilo je u moralnom i vrhunarnom pogledu odraz Srca Sina Božjeg, njegova živa slika. Usp. Juraj BATELJA, *Analiza propovijedi blaženoga Alojzija Stepinca o Presvetom Srcu Isusovu*, u: *Obnovljeni život*, 63 (2008.), 3, 301–319, ovdje 317–318.

³⁴ Usp. Lk 11,28 gdje se Isus obraća ženi koja blaženom naziva njegovu majku: »On odgovori: 'Još blaženiji oni koji slušaju riječ Božju i čuvaju je!'«

³⁵ Značajno je spomenuti jedno ranije izlaganje Karla Rahnera, prema kojemu on posvetu Srcu Marijinu tumači ne samo kao okretanje ljudskog srca Mariji i njezinu srcu (što se može razumjeti kao emocionalna razina i iskaz osjećaja) nego kao usmjeravanje čovjeka samom Bogu, što je iskaz i zahtjev istinske vjere. Pritom on Marijino Srce razumijeva kao pojam kojim je ovjekovječena njezina ljubav prema Bogu, kao simbol nutarnje cjelovitosti njezine ljubavi prema Bogu. Osobnom posvetom njezinu srcu povezujemo se,

dobno s koncilskim promišljanjima o Mariji dimenziju vjerničkog nasljedovanja istaknuo i papa Pavao VI. u apostolskom pismu *Signum magnum* od 13. svibnja 1967. godine, objavljenom na pedesetu obljetnicu fatimskih ukazanja, kada Srce Marijino stavlja vjernicima za uzor savršene ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Znak savršene djetinje ljubavi kršćana prema nebeskoj majci trebalo bi prema papinim riječima biti upravo nasljedovanje majčina primjera u svakodnevnom životu vjere te bi svaki vjernik poput nje svoj život iz dana u dan trebao sve više upravljati prema Božjoj volji.³⁶

Ako Marijinu ljubav i radikalno predanje prema Bogu označavamo djevičanskom dimenzijom njezine vjere, a poslušno prihvaćanje Božjeg plana i njegovo dosljedno provođenje u svojem životu i odnosu s ljudima majčinskom dimenzijom, onda se može reći da Koncil upravo u tom smislu vjernicima stavlja za uzor djevičansku i majčinsku dimenziju Marijina srca. Upravo tragom koncilske mariologije o tim je dvjema dimenzijama njezina srca više puta govorio i papa Ivan Pavao II. Najprije, u enciklici *Redemptor hominis*, odmah na početku svoje papinske službe (1979.). Od trenutka kada se otajstvo Otkupljenja oblikovalo pod srcem nazaretske djevice, njezino srce, prema papinim riječima »djevičansko i ujedno materinsko – pod posebnim utjecajem Duha Svetoga uvijek slijedi djelo svojeg Sina i ide u susret svima onima koje je Krist zagrlio i trajno ih grli svojom neiscrpivom ljubavlju«³⁷. Papa pritom osobito ističe majčinsku dimenziju Marijine ljubavi, kao osobitu majčinsku tajnu bliskosti čovjeku, i što je zanimljivo, upravo tu dimenziju ljubavi usmjerene prema svakom pojedinom čovjeku stavlja na srce Crkvi kao put kojim treba nasljedovati Majku koju štuje i ljubi. »Crkva, koja gleda na nju s posebnom ljubavlju i nadom, želi sve dublje usvojiti tu tajnu. A upravo u tome Crkva opet prepoznaje onaj put svog svakidašnjeg života, a to je svaki pojedini čovjek.« Po Mariji se, dakle, kao i po Crkvi dok ispravno štuje Mariju, svijetu »približava« Božja vječna ljubav, »postajući tako svakom čovjeku shvatljivija i prihvatljivija«³⁸. Kasnije će isti papa

prema Rahneru, s njom, koja je više od svih stvorova bila nositeljicom unutarnje ljubavi prema Bogu te tako i sami bivamo uvučeni u tu vječnu dinamiku ljubavi njezina srca. Usp. Karl RAHNER, Über die religiöse Weihe, u: *Geist und Leben*, 21 (1948.), 407–418, ovdje 418.

³⁶ *Signum magnum*, 24/25. Navedeno prema Karl WITTKEMPER, *Marienverehrung und Herz-Jesu-Frömmigkeit*, 191.

³⁷ IVAN PAVAO II., *Redemptor hominis – Otkupitelj čovjeka*, Enciklika kojom se papa Ivan Pavao II. na početku svoje papinske službe obraća svojoj braći u biskupstvu, svećenicima, redovničkim zajednicama, sinovima i kćerima Crkve i svim ljudima dobre volje (4. III. 1979.), Zagreb, 1997., br. 22 (dalje: RH).

³⁸ RH 22. Komentirajući te papine riječi, naš poznati bibličar Bonaventura Duda će reći: »Papa želi da mi – poput Marije, njezinim srcem i dušom – razvijamo tu brigu i ljubav

u enciklici *Dives in misericordia* (1980.) progovoriti o žrtvi Marijina srca kojom je »omogućila vlastito dioništvo u objavi Božjeg milosrđa«, koje je iskustveno doživjela. Utoliko je ona, prema papinim riječima, sudionica »u objavi božanskog milosrđa, to jest posvemašnje Božje vjernosti njegovoj ljubavi« s ljudima. Sudjelovanjem u tom mesijanskom poslanju Sina, Marija je »na poseban način određena da ljudima približi tu ljubav koju je on došao objaviti.« U očitovanju te milosrdne ljubavi prema papinim je riječima na osobit način imalo udjela njezino majčinsko srce. Stoga je to očitovanje osobito plodno jer se zasniva na osobitoj obzirnosti njezina srca prema svakom čovjeku, na njezinoj naročitoj obzirnosti i tankoćutnosti, kao i »sposobnosti da dohvati sve one koji od majke lakše primaju milosrdnu ljubav«³⁹.

Zaključak

Na primjeru teološke interpretacije štovanja Srca Marijina i povezanosti tog štovanja sa štovanjem Srca Isusova, očigledna je njihova povezanost s koncilskom mariologijom, kao i neosporna teološka snaga koncilske mariologije i njezina upućenost na vjerničku egzistenciju. No, u svakodnevnome vjerničkom životu i pastoralnoj praksi navedeni koncilski naglasci, kao i njihovo egzistencijalno značenje, nedovoljno su prepoznati i prisutni. Mnogi primjeri upućuju na značajan rascjep između koncilske teologije i vjerničkog štovanja Srca Marijina. U toj se pobožnosti javljaju tipične poteškoće, koje se pokazuju i kod štovanja Srca Isusova: simbolička redukcija srca na razinu kreposti i duhovnih uzvišenosti uz sklonost pretjeranoj vjerničkoj i ljudskoj sentimentalnosti i subjektivnoj afektivnosti. Na neki se način može reći da je i u toj pobožnosti prepoznatljivo inače u Crkvi rašireno marijansko štovanje zainteresirano za posrednički, zagovornički i milosni vid Marijina majčinstva, dok se nedovoljno naglašava dimenzija vjerničkog nasljedovanja Marijina srca kao uzora cjelovite ljubavi i predanja ljudskog srca Bogu, povjerenja u njegovu riječ i poslušnog i dosljednog vršenja njegove volje.

koju Crkva i svaki vjernik, radi odanosti Kristu, Spasitelju svijeta, duguje čovječanstvu i svakome čovjeku«, Bonaventura DUDA, Novi naglasci u Redemptoris mater, u: Adalbert REBIĆ – Jakov MAMIĆ (ur.), *Blažena Djevojica Marija u kršćanskoj duhovnosti*, Zbornik radova s Radnog sastanka Hrvatskog mariološkog instituta i Instituta za kršćansku duhovnost Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu održanog 15. – 20. veljače 1988. u Zagrebu, Zagreb, 1991., 8–16, ovdje 9.

³⁹ IVAN PAVAO II., *Dives in misericordia – Bogat milosrđem. Enciklika o Božjem milosrđu*, Zagreb, 1981., br. 9.

Opravdanost kritike oko neusklađenosti koncilske mariologije i praktičnog vida toga marijanskog štovanja ne bi ipak smjela dovesti u pitanje potrebnu i nužnu integraciju subjektivne i osjetilne razine u toj, kao i u svakoj drugoj pobožnosti. Ako se vratimo definiciji srca kao središta osobnosti i unutarnjeg susretništa Boga i čovjeka, onda reakcija vjerničkog srca na Božje poticaje ne bi smjela biti ni hladna ni ravnodušna. Štoviše, od takve reakcije srca kao odgovora cjelovite ljudske osobnosti, u svojim promišljanjima ne bi trebala zazirati ni mariologija kao teološka disciplina, kao uostalom ni cjelokupna teologija, jer ako se štovanje Srca Marijina teološki želi reflektirati, onda se mora uvažiti glas koji izlazi iz ljudskog srca i probuđenog osjećaja, pazeći pritom, dakako, da se ispravno razlikuje stvarni glas srca, potaknut susretom s oduhovljenom stvarnošću, od onih površnih vremenitih tonova koji su nerijetko proizvod uzburkanosti naše subjektivne emocionalnosti. U tom smislu upravo na pozadini suodnosa Marija – Crkva promatrano i poticano štovanje Srca Marijina može pomoći da se ispravi i naširoko rasprostranjeno poimanje Crkve kao institucionalne stvarnosti koja niti sama ljubi niti ju se može uvijek jednostavno i lako ljubiti. Naprotiv, ako se Crkvu promatra koncilski, dakle utjelovljenu u osobi Marije, a Mariju kao djevičansko-majčinsko srce, dakle, središte žive Crkve, tada štovanje Srca Marijina može i treba otkrivati značajne eklezijalne dosljednosti i na njih upućivati te voditi poimanju Crkve kao živog tijela-osobe, majčinski osjetljive i zauzete za potrebe svih svojih udova i cijelog svijeta. S pogledom na Marijino Srce kao uzor, središte i srce Crkve, Crkva bi lakše uspijevala izbjeći zamku spiritualističkog racionalizma i beživotnosti ideologije, koji joj se nerijetko s pravom predbacuju i koji nikamo ne vode, te sve više postajati utjelovljeno evanđelje.

Naravno, koncilska osjetljivost za suvremenog čovjeka i dosljednost evanđeoskim datostima uz razumljivu i veoma potrebnu ljudsku afektivnost pokazuju i zahtijevaju u marijanskom štovanju (možemo reći, osobito u štovanju Marijina Srca) i srčanu vjerničku efektivnost. Zaključno, možemo se složiti s riječima kardinala Christoph Schönborna: »Ne subjektivna sentimentalnost, nego dotaknutost i pogođenost od jedne žene, koja je Isusova majka, objektivni su temelj da se sučelice njoj budi *affectus cordis* i traži svoj izričaj.«⁴⁰ Takva istinska i uravnotežena teologija srca proizlazi iz naše ljudske bliskosti i srodnosti s Marijinim srcem, a takva nas bliskost usmjerava prema spoznanju

⁴⁰ Usp. Christoph VON SCHÖNBORN, Maria: Herz der Theologie – Theologie des Herzens, u: Walter BAIER (ur.), *Weisheit Gottes. Weisheit der Welt*, Festschrift für Joseph Kard. Ratzinger zum 60. Geburtstag, I, St. Ottilien, 1987., 575–589. Navedeno prema: Johannes STÖR, *Sapientia cordis. Theologische Überlegungen zur Weihehingabe*, 97–98, u: <http://www.teol.de/sapientia-cordis.PDF> (15. II. 2018.).

da nam je i samima ljubiti i vjerovati kako je ljubila i vjerovala Marija. U njezinu je srcu pokazana veličina i neslućen potencijal svakoga ljudskog srca koje se otvara i predaje Bogu kao uzdarje njegovoj ljubavi, a time onda i potencijal srca cijele Crkve i svakog njezina člana. Na tomu inzistira Koncil kada Mariju i unutarnju harmoniju njezina srca stavlja za uzor Crkvi i kada marijansko štovanje štiti od neplodnog i prolaznog izražavanja osjetilnosti, a usmjerava ga nasljedovanju Marijinih vrlina (usp. LG 67).

Summary

THE VENERATION OF THE HEART OF MARY – A THEOLOGICAL INTERPRETATION IN THE LIGHT OF CONCILIAR MARIOLOGY

Marija PEHAR

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
m.marijape@gmail.com

This article reflects on the veneration of the Immaculate Heart of Mary within two fundamental Mariological postulates that were defined, in reference to the New Testament and Patristic Mariology, by the Second Vatican Council: all Mariological contents, including the veneration of Mary, are Christologically based and ecclesiologically directed.

*The first part of the article analyses the veneration of the Heart of Jesus and its dogmatic foundation in the theology of incarnation. It refers to the acceptance and veneration of the mystery of hypostatic union, i.e. the veneration of Christ's divine-human love directed to the human redemption. The author traces the historical development and theological contents of that veneration, starting from early Christological councils and the encyclical *Haurietis aquas* of Pius XII. The Christologically founded *theologia cordis* becomes then the basis and criterion of the interpretation of the veneration of the Immaculate Heart of Mary in the second part of the article. Starting from the New Testament places and indications, the historical development and theological contents of this form of veneration of Mary is traced. Finally, the third part of the article identifies, on the basis of Christological-ecclesial foundation of conciliar Mariology, the theologically most important and ecclesiologically-soteriologically most relevant elements of that veneration. Starting from the religious aspect of the Heart of Mary and her relatedness with the Son, the deep relatedness of the heart of the Mother and the heart of the Son and their perfect and complete compliance in common directedness to the will*

of the heavenly Father is revealed. In accordance with conciliar Mariology and its emphasis on Mary as the role model for the Church, the final part of the article recognises precisely this element as the main theological content of the religious veneration of and discipleship to the Heart of Mary. Thus, this veneration cannot be identified with banal projections of human affectivity and ought to be directed to religious adherence to and existential acceptance of the Word of God. The Heart of Mary is recognised as the real symbol of the Church, whose sequential following indicates the two-fold sensitivity of the Church: the sensitivity for the will of God and the sensitivity for the needs of every human being.

Keywords: *the Heart of Jesus, the Heart of Mary, conciliar Mariology, veneration of Mary, the Church.*